

3. Шеффер Жан-Мари Конец человеческой исключительности / Жан-Мари Шеффер. – М.: Новое литературное обозрение, 2010.
4. Портер Р. Переосмислена історія тіла / Р. Портер // Нові перспективи історіописання / за ред. П. Берка. – К.: Ніка-Центр, 2004.
5. Ле Гофф Ж. История тела в средние века / Ж. Ле Гофф, Н. Трюон. – М.: Текст, 2008.
6. Івашина О. Загальна теорія культури / О. Івашина. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008.
7. Кучма І. Канон тіла в західноєвропейській культурі / І. Кучма // Магістеріум. – Вип. 5. – Культурологія. – К.: СтилоС, 2000.
8. Buisson Patrick. 1940 – 1945: Annees erotiques. – Tome 1. – Vichy ou les infortunes de la vertu / Patrick Buisson. – Paris: Editions Albin Michel, 2008. – 572 p.
9. Шиманський О. Як брали Берлін / О. Шиманський // Україна молода. – 2008. – 4 листопада. – С. 12.
10. Food and Culture. / Ed. by C. Counihan, P. Van Esterik. – London: Routledge, 1997. – 424 p.
11. Counihan C. The anthropology of food and body: gender, meaning and power / C. Counihan. – London: Routledge, 1999. – 256 p.
12. Body, Subject and Power in China / Ed. by Angela Zito and Tani E. Barlow. – Chicago: University of Chicago Press, 1994. – 316 p.
13. Counihan C. The anthropology of food and body: gender, meaning and power / C. Counihan. – London: Routledge, 1999. – 256 p.
14. Finnane Antonia. Changing Clothes in China: Fashion, History, Nation / Antonia Finnane. – Columbia: Columbia University Press, 2008. – 360 p.
15. Мюшамбле Робер. Оргазм і Захід. Історія задоволення від XVI ст. до наших днів / Робер Мюшамбле. – К.: Темпора, 2011. – 435 с.

Аннотація

В статтє рассматриваются особенности изучения соматической проблематики в исторической науке конца XX – начала XXI ст. Особенное внимание уделяется междисциплинарной направленности истории тела на исследование широкого круга историко-антропологических и культурологических тем и сюжетов.

Ключевые слова: телесность, соматическая проблематика, сексуальность, история тела, историография.

Annotation

In the article the features of study of somatic problems in history science at the end of XX – beginning of the XXI centuries are considered. The special attention is spared to the interdisciplinary orientation of the history of body on research of the wide circle of history-anthropological and culturological themes and subjects.

Key words: physicality, somatic problems, sex appeal, history of body, historiography.

**Ірина Терлецька
(Київ)**

ГРОМАДСЬКІ ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНІ ОБ’ЄДНАННЯ ЯК СКЛАДОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СТАЛІНІЗМУ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ 20-Х – У 30-Х РОКАХ ХХ СТ.

Статтю присвячено вивченню сучасної української історіографії діяльності громадських і громадсько-політичних організацій в Україні наприкінці 20-х – у 30-х рр. ХХ ст. Здійснено аналіз теоретичних підходів, спрямованості досліджень та основних тенденцій в історіографії проблеми.

Ключові слова: громадські організації, історіографія, політична система, система громадських об'єднань, тоталітаризм.

Базовим компонентом політичної системи виступає інституційна підсистема, до якої належать, крім органів державної влади, політичні партії і громадські об'єднання. Наявність або відсутність громадських об'єднань, їх правовий статус, фінансування, ступінь залежності чи автономності від держави слугують показником характеру політичної системи.

Більшість наукових розвідок, в яких вивчаються громадські об'єднання України в означений період, розглядають переважно 20-і роки ХХ ст., коли відбувався бурхливий процес виникнення і розвитку громадського руху. Зміни, що сталися наприкінці 1920-х – на початку 1930-х років, призвели до його згорання. Саме тому періоду другої половини 1930-х років історики свідомо приділили значно меншу увагу.

Документальні джерела з досліджуваної проблематики складаються переважно з архівних матеріалів, збірок документів партійних, урядових установ, звітів самих громадських об'єднань, нормативних актів, статистичних довідників, виданих за роки існування СРСР, періодичних видань доби сталінізму тощо. Головним джерелом для сучасних дослідників є архівні матеріали, що зберігаються в Україні та Росії. Аналіз саме джерелознавчих аспектів проблеми, передусім архівних фондів, міститься у працях С. М. Свистовича [1, 2]. Наратологія з означеної тематики розглядається у наукових розвідках: історіографічного характеру – Г. М. Васильчука [3; 4], В. П. Коцура [5; 6]; історичного спрямування – М. А. Журби [7], С. М. Свистовича [8] та ін. Історіограф Г. М. Васильчук розглядає висвітлення сучасною історіографією інституційного статусу громадських організацій в 20-х – 30-х роках минулого століття. Історик В. П. Коцур досліджує переважно радянську, а також пострадянську історіографію діяльності профспілок і комсомолу в цей період. Доволі об'ємний огляд історіографічних джерел міститься у розділах наукових монографій М. А. Журби, С. М. Свистовича. Так, останній присвятив ґрунтовну статтю сучасній українській історіографії громадської ініціативи в УРСР означеного періоду [9].

В 20-х роках минулого століття в радянській Україні виникла доволі розгалужена система громадських об'єднань різного спрямування. Ініціатива їх створення в основному йшла від державно-партійного керівництва, яке, з одного боку, прагнуло продемонструвати демократичність влади, а з іншого, – використати мережу громадських об'єднань для вирішення фінансових, соціальних, культурних та ідеологічних потреб. Організації мали різний характер і спрямованість: класові, господарські, культурницько-просвітницькі, мілітарні, соціальні, наукові і науково-технічні, міжнародні, національні, побутові та ін. Оскільки, Україна була переважно селянською, то значна кількість об'єднань сформувалась саме у селах. Серед них були різного роду добровільні кооперативні товариства, комнезами (комітети незаможних селян), організації нацменшин, культурно-просвітницькі, молодіжні та ін. Більшість мешканців України проживала у селах і влада надавала першочергового значення «правильній» організації суспільного життя саме тут, а також сприяла створенню різних об'єднань. Тому сучасні вітчизняні дослідники в першу чергу розпочали вивчення громадських об'єднань в селах. Протягом 1990-х років опубліковано відносно небагато праць з означеної проблематики. Серед перших наукових розвідок слід назвати дисертаційні дослідження

І. П. Прокопенко [10] і О. А. Мельничук [11]. Українську сільську кооперацію розглядає в монографічному дослідженні також В. І. Марочко [12]. Комітети незаможних селян на Поділлі в 1920 – 1933 рр. досліджує в кандидатській дисертації О. А. Мельничук. Організаціям селянської взаємодопомоги протягом 1920-х – початку 1930-х років присвячено працю І. В. Рибак [13]. Культурницькі та культурно-просвітні організації радянського села розглядає Я. І. Мандрик [14].

Більш системні і ґрунтовні праці по цій проблемі з'явилися протягом останнього десятиліття. Зокрема, вивченню громадських об'єднань радянського села присвячено монографії М. А. Журби «Громадські об'єднання радянського села і національні меншини України (20 – 30 рр. ХХ ст.)» [15], «Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20 – 30 рр. ХХ ст.)» [16]. Історик відзначає, що 1920-ті роки були часом певної лібералізації суспільного життя, однією з ознак якої була активна діяльність громадських об'єднань [16, с. 12]. На селі опорою режиму були селянські спілки, основу яких складав сільський пролетаріат. Ці організації допомагали владі втілювати необхідну політику. Водночас громадські об'єднання реалізовували чимало потреб населення. Наприкінці 1920-х років багато організацій на селі було ліквідовано. Наприклад, у 1929 р. ліквідували систему сільськогосподарських самодіяльних кооперативних товариств, у 1933 р. – організацію «Друзі радіо», у 1936 р. – «Геть неписьменність», хоч тоді ще налічувались сотні тисяч селян, що були неграмотними [16, с. 426]. Навіть ті організації, які склалися із сільського пролетаріату і допомагали владі у проведенні її політики, у 1930-х роках було ліквідовано [16, с. 426].

Партійно-державний контроль над селом, роль і взаємодію із органами влади громадських об'єднань радянського села розглядає в монографії М. О. Фролов [17]. Його праця «Політична система та номенклатурна еліта радянської України 1920 – 1930-х рр.: особливості та механізми формування і функціонування» є узагальнюючим комплексним дослідженням, в якому один із параграфів присвячено саме сільським громадським об'єднанням. В своїй докторській дисертації М. О. Фролов розцінює ці організації як «позадержавні» формування та об'єднання, що стали складовою частиною механізму влади – «передавальними пасами» від влади до мас. Після 1934 р. «позадержавні формування» зазнали перманентних чисток, – пише історик [18]. Висвітлювалось питання функціонування громадських об'єднань на селі і в науковій періодиці: статтях О. Ганжі [19], С. Костенка [20], Є. Костюка [21] та ін..

Привернули увагу сучасних науковців громадські об'єднання й національних меншин України – єврейських, німецьких, грецьких та ін. Їх виникнення та розвиток розглядалися в монографіях Б. В. Чирко [22], В. С. Орлянського [23] та у згаданих монографіях М. А. Журби, у наукових статтях В. Дніпровця [24], О. Наймана [25] та ін. Як пишуть історики, влада спочатку стимулювала і підтримувала створення громадських об'єднань національних меншин. За допомогою добровільних товариств вона прагнула забезпечити, з одного боку, підтримку населення, а, з іншого, вирішити фінансові, соціальні потреби. Різного роду товариства взаємодопомоги, благодійницькі організації національного спрямування чимало зробили для вирішення соціальних потреб людей. Згодом їх позакривали, а організаторів репресували. Роль товариств взаємодопомоги в УСРР в 1920-х – першій третині 1930-х років висвітлюється і в наукових розвідках В. Шарпатога [26; 27].

Серед всіх громадських організацій важливе місце посідали класові та громадсько-політичні об'єднання, до яких відносяться передусім профспілки і комсомол. Саме їх історики вважають основними «передавальними пасами», помічниками партії і радянських органів управління. Ґрунтовні дослідження діяльності профспілкових організацій України в 1920-х роках належать О. М. Мовчан, яка підготувала монографії «Українські профспілки і радянська держава в 20-ті роки» [28] та «Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (20-ті рр.)» [29]. Як зазначає історик, профспілки протягом 20-х років минулого століття перебували під пильною увагою влади. Правляча партія різними методами контролювала їх діяльність. Вони поступово еволюціонували, перетворившись на знаряддя, інструмент державної влади. Відбувся процес одержавлення профспілок. Хоча деякі історики вважають дискусійною тезу про одержавлення профспілок саме у 1920-х роках [30, с. 13]. Діяльність цих організацій висвітлюється також в узагальнюючих працях С. М. Свистовича [8], М. О. Фролова [17]. Як зазначає С. М. Свистович, межа 20-х – 30-х років позначилася зміною суспільної ролі профспілкових організацій.

Становлення тоталітарної суспільно-політичної системи перетворює профспілки з виразників інтересів суспільства на організації по задоволенню потреб компартійної еліти у сфері виробничих відносин [8, с. 148]. У цей період відбувся процес розукрупнення профспілок, були скасовані ради профспілок. На думку історика Ю. С. Степанчука, крім промислових робітників, для заідеологізованих профспілок не існувало інших суспільних груп та верств населення [31, с. 12]. Таке твердження є вельми дискусійним. У своєму дисертаційному дослідженні Ю. С. Степанчук розглядає громадські організації як частину радянського державного механізму. Водночас, зазначає дисертант, окремі товариства сприяли подоланню дитячої безпритульності, ліквідації неписьменності, розширювали мережу початкових та середніх шкіл, покращували санітарні умови і здоров'я громадян [31, с. 16]. І ці товариства згодом було ліквідовано. Серед тих об'єднань, що залишились, – передусім профспілки і комсомол. У 2002 р. вийшла праця узагальнюючого характеру – «Нариси історії професійних спілок України» [32].

Діяльність молодіжних об'єднань України, передусім комсомолу, в означений період розглядається в працях В. А. Головенька [33], В. І. Прилуцького [34], у згаданих монографіях С. М. Свистовича, М. О. Фролова та ін.. Історики розцінюють комсомол як надійного провідника волі ЦК КП(б)У. Найбільш цікавими, на наш погляд, є праці В. І. Прилуцького [34; 35; 36]. Дослідник вважає, що ЛКСМУ була важливою складовою частиною правлячого режиму. Особлива роль належала комсомольським осередкам на селі, де їх кількість була значно більшою за партійні [36, с. 60]. Як пише В. І. Прилуцький, на початку 1929 р. кількість комсомольських осередків на селі складала 6800, а партійних – лише 2600 одиниць [36, с. 61]. Водночас, відзначає дослідник, наприкінці 1920-х років серед комсомольців на селі було чимало невдоволених політикою влади. Деякі молоді люди виходили з лав комсомолу. Протягом 1928 – 1929 рр. молодь почала створювати нелегальні підпільні об'єднання. Значна частина молодих людей були членами релігійних сект. Особливо це стосувалось молодих німців і поляків. При проведенні кампанії по розкуркулюванню влада особливо активно прагнула долучити до цього процесу молодіжні, передусім, комсомольські організації. І комсомольці в більшості проявляли чимале завзяття у «полюванні» на куркулів. Але були і не згодні з процесом розкуркулювання або просто співчуваючі постраждалим селянам. На початку 1930-х років

при проведенні суцільної колективізації серед комсомольських організацій проводились масові «чистки». Комсомол перетворився на послідовного провідника волі партії, фактично здійснюючи державні функції [36, с. 78 – 79]. У 2004 р. вийшла узагальнююча праця, присвячена діяльності комсомолу, – «Комсомол України: сторінки історії. Події. Портрети» [37].

Комплексний, узагальнюючий характер мала монографія С. М. Свистовича «Громадський вимір соціалістичного експерименту в Україні (20 – 30 рр. ХХ ст.)», в якій зроблено аналіз всієї системи громадських об'єднань, що діяли на території України протягом 1920-х – 1930-х років. Історик, по-перше, запропонував розлогу типологізацію громадських об'єднань [8, с. 145]. По-друге, проаналізував їх організаційну структуру, правовий статус, фінансування, політико-правові засади функціонування [8, с. 495]. Держава спрямовувала громадський рух від демократичної лівої ідеї до класичного тоталітарного суспільно-політичного ладу. Негативні тенденції здебільшого сформувались вже в 20-х роках, а на початку 30-х років одержали розвиток і стали головними у формуванні політики режиму щодо громадських об'єднань, зазначає історик. Початок 1930-х років пришивидив одержавлення громадських організацій та їх злам [8, с. 493 – 494]. Громадський рух перетворився на придаток до владних органів.

Історик Г. М. Васильчук, який досліджував історіографію соціально-політичного і культурно-духовного розвитку Української РСР в 20 – 30-і роки ХХ ст., робить висновок, що велика кількість спілок, товариств та розмаїття їхніх організаційних форм, характерних для 1920-х років, дозволяють говорити про елементи соціального самоврядування та ознаки громадянського суспільства [30, с. 22]. Однак, на початку 1930-х років система громадських об'єднань та їх суть змінилися.

Таким чином, сучасною вітчизняною історіографією вироблено концептуальну парадигму щодо місця і ролі громадських об'єднань у політичній системі сталінізму, досліджено процес її еволюції. В цілому, історики з'ясували роль і місце громадських об'єднань у суспільному житті, політичній системі сталінізму, висвітлили процес трансформації громадського руху – від «вибуху» до згортання і встановлення жорсткого контролю з боку правлячої партії. Проаналізовано як, якими методами вдалося перетворити організації на «передавальні паси», через які компартійно-державна влада трансливала свою волю у суспільство. Як найбільш заідеологізовані і придатні до функцій «приводних ременів» системи влади характеризують історики комсомол і профспілки. Водночас, характеристика цих організацій має, з нашої точки зору, одномірний характер. Фактаж підібрано таким чином, що позитивні для суспільства аспекти діяльності цих об'єднань (комсомолу, профспілок) розглядаються мало, а оцінки подекуди мають спрощений характер. Якщо радянська історіографія формувала яскраво «червоний» образ прокомуністичних громадських організацій, то нині їх образ подається переважно у «чорних» тонах. Безумовно, це спостереження стосується далеко не всіх наукових праць.

Джерела та література:

1. Свистович С. Сучасний стан джерельної бази з історії громадських об'єднань України міжвоєнної доби // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки: зб. наук. праць. – Вип. 8 – К., 2011. – С. 249 – 261.
2. Свистович С. Громадські об'єднання України в політиці більшовицького режиму (20 – 30-х рр. ХХ ст.): Дис. д-ра іст. наук / С. Свистович. – Донецьк, 2007. – 596 с.

3. Васильчук Г. Діяльність громадських організацій в УРСР 1920 – 30-х рр. (сучасні інтерпретації українських та російських істориків) / Г. Васильчук // Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України. – 2007. – № 2. – С. 237 – 244.
4. Васильчук Г. Радянська Україна 20 – 30-х рр. ХХ ст.: сучасний історіографічний дискурс / Г. Васильчук. – Запоріжжя: Запорізь. нац. ун-т, 2008. – 314 с.
5. Коцур В. Профспілки в тоталітарному суспільстві 1920-ті – 30-ті рр.: історіографія // Наукові записки з історії: зб. наук. статей. – Переяслав-Хмельницький, 2000. – Вип. 11.
6. Коцур В. Історичні дослідження: упереджені та об'єктивні оцінки (соціальні зміни і політичні процеси в Україні 1920-х – 1930-х рр.: історіографія) / В. Коцур. – К.: Наук. думка, 1998. – 506 с.
7. Журба М. Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20 – 30 рр. ХХ ст.) / М. Журба. – К.: Науковий світ, 2002. – 499 с.
8. Свистович С. Громадський вимір соціалістичного експерименту в Україні (20 – 30 рр. ХХ ст.) / С. Свистович. – К.: Варта, 2007. – 568 с.
9. Свистович С. Сучасна українська історіографія громадської ініціативи Української РСР 20 – 30-х років ХХ століття // Історіографічні дослідження в Україні / С. Свистович. – К.: НАН України. Інститут історії України, 2007. – Вип. 17. – С. 288 – 304.
10. Прокопенко І. Сільськогосподарська кооперація у суспільно-політичному житті України (1880 – початок 30-х років ХХ ст.): Автореф. дис. канд. іст. наук / І. Прокопенко. – К. 1992.
11. Мельничук О. Комітети незаможних селян на Поділлі (1920 – 1933): Автореф. дис. канд. іст. наук / О. Мельничук. – К., 1998.
12. Марочко В. Українська селянська кооперація. Історико-теоретичний аспект (1861 – 1929) / В. Марочко. – К. 1995.
13. Рибак І. Селянська взаємодопомога в Україні (1921 – 1932) / І. Рибак. – К.: Рідний край, 1999. – 92 с.
14. Мандрик Я. Культура українського села в період сталінізму 1923 – 1938 рр. / Я. Мандрик. – Івано-Франківськ, 1998.
15. Журба М. Громадські об'єднання радянського села і національні меншини України (20 – 30 рр. ХХ ст.) / М. Журба. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2002. – 151 с.
16. Журба М. Етнонаціональні та міжнародні аспекти діяльності громадських об'єднань українського села (20 – 30 рр. ХХ ст.) / М. Журба. – К.: Науковий світ, 2002. – 499 с.
17. Фролов М. Політична система та номенклатурна еліта радянської України 1920 – 1930-х рр.: особливості та механізми формування і функціонування: монографія / М. Фролов. – Запоріжжя: КПУ, 2011. – 828 с.
18. Фролов М. Політична система радянської України 1920 – 1930-х рр.: особливості та механізми формування і функціонування: Автореф. дис. д-ра іст. наук / М. Фролов. – Дніпропетровськ, 2012. – 40 с.
19. Ганжа О. Громадські організації в суспільно-політичному житті до колгоспного села України / Оксана Ганжа // Проблеми історії України: Факти, судження, пошуки. Міжвідомчий зб. наук. праць. – К.: Інститут історії України НАН України. – 2002. – С. 341 – 350.
20. Костенко С. Класові селянські спілки в Україні: 20-ті – початок 30-х рр. ХХ століття / С. Костенко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 6. Історичні науки: зб. наук. праць. – Вип. 7. – 2010. – С. 66 – 73.
21. Костюк Є. Виробничі громадські об'єднання радянської України 20-х – 30-х рр. ХХ ст.: особливості організаційної структури та умов членства / Є. Костюк // Науковий вісник «Гілея». – Вип. 21. – К., 2009. – С. 59 – 66.
22. Чирко Б. Національні меншини в Україні (20 – 30-ті роки ХХ століття) / Б. Чирко. – К., 1995.
23. Орлянський В. Євреї України в 20 – 30-х рр. ХХ сторіччя: соціально політичний аспект / В. Орлянський. – Запоріжжя, 2000. – 240 с.
24. Дніпровець В. Обрідана благодійність: Компрометація і закриття єврейських благодійницьких організацій в Україні у 1920 – 1930 роках / В. Дніпровець // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1995. – № 1/2. – С. 199 – 208.
25. Найман О. Розгром єврейських організацій в радянській Україні / О. Найман // Сучасність. – 1997. – № 12. – С. 94 – 104.
26. Шарпаций В. Товариства взаємодопомоги в УСРР 1920 – першої третини 1930-х років: організаційні форми та соціальні функції / В. Шарпаций // Пам'ять століть. – 2004. – № 6.

27. Шарпаций В. Соціальне забезпечення в УРСР (20 – 30-ті роки ХХ ст.) / В. Шарпаций. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 268 с.
28. Мовчан О. Українські профспілки і радянська держава в 20-ті роки / О. Мовчан. – К.: Інститут історії України НАН України, 1999. – 278 с.
29. Мовчан О. Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (20-ті рр.) / О. Мовчан. – К.: Інститут історії України НАН України, 2004 – 420 с.
- 30.25. Васильчук Г. Сучасна українська та зарубіжна історіографія соціально-політичного і культурно-духовного розвитку Української РСР в 20 – 30-і рр. ХХ ст.: Автореф. дис. д-ра іст. наук / Г. Васильчук. – К., 2008. – 32 с.
31. Степанчук Ю. Діяльність громадських і політичних об'єднань УСРР у контексті соціальної політики більшовицького режиму в 1920-х – на початку 30-х рр. ХХ ст.: Автореф. дис. канд. іст. наук / Ю. Степанчук. – Черкаси, 2006. – 20 с.
32. Нариси історії професійних спілок України. – К.: Федерація профспілок України, 2002.
33. Головенько В. Український молодіжний рух у ХХ ст.: історико-політологічний аналіз основних періодів / В. Головенько. – К.: Вид. АЛД., 1997. – 160 с.
34. Прилуцький В. Молодь України в умовах формування тоталітарного ладу (1920 – 1939 рр.) / В. Прилуцький. – К., 2001. – 249 с.
35. Прилуцький В. Молодь у суспільно-політичному житті УСРР (1928 – 1933 рр.) / В. Прилуцький // УІЖ. – К., 2002. – № 4. – С. 60 – 81.
36. Прилуцький В. Комсомол – головний провідник більшовицького впливу на молодь України у 20 – 30-ті роки ХХ століття / В. Прилуцький // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: міжвід. зб. наук. праць. – К., 2003. – Вип. 8. – С. 331 – 355.
37. Комсомол України: сторінки історії. Події. Портрети / упоряд.: Ю. Єльченко, В. Возіанов, Г. Максименко. – К.: Ін Юре, 2004. – 716 с.

Аннотація

Стаття посвячена изучению современной украинской историографии деятельности общественных и общественно-политических организаций в Украине периода конца 20 – 30-х гг. XX ст. Сделан анализ теоретических подходов, направленности исследований и основных тенденций в историографии проблемы.

Ключевые слова: историография, общественные организации, политическая система, система общественных объединений, тоталитаризм.

Annotation

This article is devoted to studying of modern Ukrainian historiography the history activity public and public political organizations of Ukraine in the end of 20 – 30 years of the XX-th century. The author analyzed the theoretical approaches, course of the investigation and general tendencies in the historiography of the problem.

Key words: historiography, public organizations, political system, system of the public organizations, totalitarism.

**Іван Ярмошик
(Житомир)**

ІСТОРІЯ УНІАТСЬКОЇ (ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ) ЦЕРКВИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ЕДВАРДА ЛІКОВСЬКОГО (1836 – 1915 РР.)

У статті аналізуються погляди польського дослідника Едварда Ліковського на історію уніатської церкви в Україні, та на становище православної церкви від часів Київської Русі до середини ХІХ ст.

Ключові слова: Е. Ліковський, православна церква, уніатська церква.